

Тимишоара – градът на очарованието, спокойствието и на банатските българи

Ако се питате, скъпи читатели, защо ли пък сме решили да посетим този град, за който първоначално нищо не знаехме – отговорът е – Петронела. Тя е мила и симпатична дама-колега, с която се запознах преди доста години, започвайки да участвам в Световните срещи на българските меди. Постепенно се сближихме и когато споменах, че всяко лято пътуваме за България през Румъния, защото огромните опашки по границите в Сърбия отдавна са ни омръзнали, тя ми написа: „Ами аз имам идея – елате на гости в нашето село!“.

Речено-сторено – в средата на юли 2020 г. резервирах стая в хотел „Тимишоара“, проучвайки, че е в самия център на града... и потеглихме, макар да имахме определени притеснения: ще има ли паркинг, ще бъде ли хигиената в хотела на нужното ниво предвид вече разразилата се коронавирусна пандемия. В живота често се случва, че отиваш някъде с големи очаквания, но си тръгваш разочарован, а друг път си несигурен, но установяваш, че си очарован, и видяното далеч надхвърля твоите първоначални представи. Така се случи и с нас – хотелът беше перфектен и наистина в абсолютния център на града. Паркирахме, настанихме се, звъннах на Петронела и излязохме на разходка.

Застанахме в началото на главната пешеходна улица и ахнахме...

Първото, което ни направи впечатление, бяха опакованите сгради, при които очевидно протичаше мащабна реконструкция. По-късно научихме от Петронела, че Тимишоара се готви за Европейска столица на културата 2021 г. За съжаление, когато през лятото на 2021 отново отседнахме тук за една нощ, видяхме, че ремонтите не са завършени, а събитието е отложено заради пандемията. Второто – бяха гълъбите – ята гълъби, между които спокойно тичаха деца. Птиците очевидно са хранени не само от гражданите, но и от общината. Пред нас се простираше красива цветна алея, а когато притъмня, стана ясно, че фонтанът в средата на алеята свети с непрекъснато променящи се цветове. Побързахме към извисяващия се в близката далечина необичаен като архитектура храм – Timișoara

Orthodox Cathedral. Тя е седалището на архиепископа на Тимишоара и на Банатската метрополия. Посветена е на тримата свещени йерарси – светите Василий Велики, Григорий богослов и Йоан Хризостом. Има 11 кули, сред които централната и най-високата, достига 90,5 метра. Православната катедрала е включена в Националния регистър на историческите паметници. Издигната е между 1936 и 1941 г., по проект на румънския архитект Йоан Траянеску в неомолдовски стил, основан на румънски православни елементи, късен Ренесанс, османски и византийски архитектурни детайли.

Решаваме да влезем в храма за малко, но не си позволяваме да снимаме, защото в повечето храмове това не е разрешено. В момента тече служба, ние бързо разглеждаме и съвсем скоро тихичко излизаме. Службата

може да бъде слушана и отвън, благодарение на озвучителната уредба. Прави ни впечатление, че румънците са много набожни – минаващите покрай църквата смирено се кръстеха.

Тимишоара е най-големият град в Западна Румъния, чието име идва от унгарското название на река Тимиш и думата за крепост – var. Бил е два века под управлението на Австрийската империя. Става част от Румъния едва през 1920 г. с подписването на Трианонския договор, но първите сведения за него са още от 1154 г., когато писмено е споменат като „Темешвар“ от арабски географ. Оттогава, през вековете, историята му е изпълнена с многобройни военни обсади и революции, с холерни и чумни епидемии, които дори обезлюдявали града. Тук през римската епоха е имало малко селище с името Темесиенис. През XIII в. близо до река Тимиш вече има средновековен град, а в началото на XIV век унгарският крал Карл-Роберт Анжуйски нарежда сред блатата да се издигне замък. Известният воевода Ян Хуниади разширява двореца и го прави своя резиденция. Някъде по това време градът става резиденция на унгарския крал. Малко по-късно Тимишоара, като част от Унгария, се превръща в първия град със собствен герб. На него е изобразен дракон, за който се смята, че символизира богомилството. През средните векове Тимишоара е играл ролята на важен търговски и военен център. През XVI век и тези ширини не са пощадени от турското нашествие. Ахмед паша превзема Тимишоара и градът остава под турско владение цели 160 години. Издигнати са множество джамии, в началото на XVIII век обаче, в епохата на принц Евгений Савойски и неговото настъпление, австрийците си връщат територията и всички следи от османско време

са заличени. Градът добива бароков вид и получава прозвището „Малката Виена“. В края на XIX век градът претърпява бурно промишлено развитие и културен разцвет, за което допринасят и изграждането на железопътна линия и прокарването на канал за минаващата през града река Бега.

Тимишоара е първият град в Европа с електрическо улично осветление – съществува още от 1884 г., както и един от първите градове в света с обществен транспорт – първият трамвай е от 1869 г. като е дърпан от кон.

Няма как да пропуснем и „българската следа“ – в центъра на града се намира сградата, в която се помещава централата на Съюза на банатските българи. Впоследствие, при разходката, ни я показва Петронела, която е председател на едно от регионалните сдружения на Съюза в село Бреция. С гордост научаваме, че в историята на Тимишоара са записани имената на двама градоначалници – българи: Карол Телбиз (1885–1914) и Георги Наков (2006–2016). По времето на кметуването на Карол Телбиз се създава акционерно дружество „Обществени електрически трамваи – Тимишоара“ (1897) г., а през 1899 г. се електрифицира трамвайният превоз в града. По-късно, прочитам в Уикипедия, че Карол Телбиз е роден в Надчанад, Австро-Унгария (днес Ченад, Румъния) и произхожда от старата банатска българска фамилия Телбиз от Стар Бешенов. Завършва право в университета в Будапеща, а по-късно пише докторат по административно право в университета във Виена. Удостоен е с благородническата титла барон. Като кмет допринася изключително много за модернизацията на града. Телбиз разрушава старите укрепления на града и го преустройва по нов урбанистичен план, заимстван от западните гра-

дове с широки булеварди, канализация, водоснабдяване, електрификация и електрически обществен транспорт. В края на кметуването му Темешвар става третият по значимост град в Австро-Унгария след Виена и Будапеща. От фамилията на Телбиз е и банатският български историк и книжовник Карол Телбизов.

Връщайки се обратно по красивата и многолюдна алея, виждаме все още работещо магазинче за сувенири, откъдето купуваме малки предмети за спомен. Един от символите на града – Операта – изобразена върху тях, така и не видяхме, защото беше в ремонт, опакована и обградена с чували пясък, цимент и прочие строителни материали. Градската опера е получила имперски сертификат през 1753 г., на нейната сцена са изнасяли концерти музиканти като Штраус-син и Ференц Лист. Докато разглеждаме с удивление уникалните стари постройки, строени по виенски модел и запазили този облик, благодарение на сградите в стил сецесион, изпитваме и съжаление, защото са изоставени и така неподдържани, че човек трудно може да открие красотата под изронената мазилка. В един момент огладняваме и решаваме да седнем в едно от ресторанчетата, предлагащи маси отвън, на открито.

Похапваме, наблюдаваме и споделяме впечатления – еднородни сме, че най-хубавото на града са многото млади хора – в късната част на вечерта или по-скоро в началото на дългата лятна нощ, те все още се разхождаха по централната улица, слушаха музика, пееха, смееха се – просто един наистина жив град! Времето неусетно летеше и ето че пристигнаха Петронела и усмихнатият ѝ съпруг Амер, изменили 50 километра от село Бреция до Тимишоара, за да се видим. Макар да пийват само кафе, настояват да платят смет-

ката, защото така било редно тук. После продължаваме с многобройни снимки за спомен, естествено по сценарий и под ръководството на Петронела, както и с разходка по улиците на вечерна Тимишоара. Отляво на площад „Република“ някога се е намирал готическият замък на Ян Хуниади, (трансилвански войвода, борил се срещу османските турци), за жалост унищожен при пожар през XIX век. Сега на негово място се намира Банатският музей. Посещението му оставяме за някой друг път, за съжаление.

Минаваме през площад „Унири“ или Площадът на обединението, на който се намират православен и католически храм. Католическата катедрала „Св. Георги“ е създадена през XVIII век в бароков стил с много декоративни елементи. Православната сръбска катедрала е завършена век по-късно, като освен красивия интериор, тя има и уникален иконостас. Бавно и полека, въпреки лекия дъжд, се насочваме към бастион „Мария Терезия“. Издигнат между 1732–1734 г., той е най-голямата запазена отбранителна стена на австрийско-унгарската крепост Тимишоара. Обхваща около 1,7 хектара от центъра на града. Днес там са разположени библиотека, две постоянни изложби, освен това има ресторанти и търговска част. Бастионът е включен в списъка на историческите паметници и в напредващата тъмна част на вечерта успяхме да се насладим на мистичното му осветление.

Умората надделява и със съжаление се връщаме към хотела, а Петронела и Амер потеглят към дома. Не успяваме да видим много от забележителностите на Тимишоара, нито да стигнем до село Бреция, за което моята приятелка и колега говори с толкова любов, но ако е живот и здраве, пък и късмет..., кой знае, някой ден може да реализираме и тези свои намерения! ♦

